

Załącznik 3

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko: Marek Tracz-Tryniecki

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

Dyplom magistra prawa, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 2002 r.

Stopień naukowy doktora nauk prawnych, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 2008 r., rozprawa doktorska: „Myśl polityczna i prawna Alexisa de Tocqueville” (promotor: prof. dr hab. Lech Dubel, recenzenci: prof. dr hab. Zbigniew Rau, dr hab. Antoni Pieniążek).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

W latach 2008-2012 zatrudnienie na stanowisku docenta w Prywatnej Wyższej Szkole Businessu, Administracji i Technik Komputerowych (PWSBiA) w Warszawie.

W latach 2012-2014 zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Filii Uniwersytetu Łódzkiego w Tomaszowie Mazowieckim.

Od 2014 r. zatrudnienie na stanowisku adiunkta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Powiązany tematycznie cykl publikacji dotyczących myśli politycznej i prawnej Andrzeja Maksymiliana Fredry.

b) W skład cyklu wchodzi następujące publikacje:

1. Marek Tracz-Tryniecki, „Republika versus monarchia. Myśl polityczna i prawna Andrzeja Maksymiliana Fredry”, 2019, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, stron 333. (recenzent wydawniczy dr hab. Mirosław Sadowski prof. nadz. UW);

2. Andrzej Maksymilian Fredro, „Scriptorum seu Togae et belli notationum fragmenta: accesserunt: Peristromata Regum Symbolis expressa = Fragmenty pism, czyli Uwagi o wojnie i pokoju: zawierają dodatkowo: Królewskie kobierce symbolicznie odtworzone”, tłumaczenie Bartłomiej Bednarek, Jagoda Marszałek, wstęp i przypisy Marek Tracz-Tryniecki, 2014, Narodowe Centrum Kultury, stron 845. (recenzent wydawniczy prof. dr hab. Lech Dubel);

3. Andrzej Maksymilian Fredro, „Andreae Maximiliani Fredro Castellani Leopoliensis Militarium, seu Axiomatum belli ad harmoniam togae accommodatorum libri duo accessere minutiora quaedam, ejusdem authoris scripta = Andrzeja Maksymiliana Fredry Kasztelana Lwowskiego kwestia wojskowa czyli O prawidłach wojny i pokoju dwie księgi wraz z pewnymi pomniejszonymi pismami tegoż autora”, tłumaczenie Bartłomiej Bednarek, Jagoda Marszałek, wstęp i przypisy Marek Tracz-Tryniecki, 2015, Narodowe Centrum Kultury, stron 841. (recenzent wydawniczy prof. dr hab. Lech Dubel);

4. Andrzej Maksymilian Fredro, „Andreae Maximiliani Fredro Gestorum Populi Poloni sub Henrico Valesio, Polonorum postea vero Galliae Rege = Andrzeja Maksymiliana Fredry Dzieje Narodu Polskiego za czasów Henryka Walezkiego, Króla Polaków, potem zaś Francji”, tłumaczenie Józef Macjon, wstęp i przypisy Marek Tracz-Tryniecki, e-book 2018, wydanie drukowane 2019, Narodowe Centrum Kultury, Wydawnictwo Sejmowe, stron 969. (recenzent wydawniczy prof. dr hab. Lech Dubel).

c) Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Celem prac wchodzących w skład wskazanego osiągnięcia naukowego jest rekonstrukcja myśli politycznej i prawnej Andrzeja Maksymiliana Fredry, jednego z czołowych polskich pisarzy i mężów stanu siedemnastego wieku. Prace nad realizacją opisanego celu składały się z dwóch etapów. Pierwszym z nich było przygotowanie opracowań głównych dzieł Fredry. Drugim - stworzenie monografii ukazującej całość jego refleksji polityczno-prawnej.

Badania na pierwszym etapie przeprowadziłem w ramach projektu *Biblioteka Staropolskiej Myśli Politycznej*, który do dziś realizowany jest przez Centrum Myśli Polityczno-Prawnej im. Alexisa de Tocqueville'a wraz z Narodowym Centrum Kultury. Z

Centrum Myśli Polityczno-Prawnej im. Alexisa de Tocqueville'a, będącym programową jednostką badawczą, która stanowi integralną część Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, współpracuję od 2009 r. W 2011 r. w związku z podjęciem przez Kierownictwo Centrum Tocqueville'a decyzji o rozpoczęciu prac nad przygotowaniem projektu translatorskiego łacińskich traktatów politycznych powstałych w Rzeczypospolitej XVII wieku opracowałem *Wieloletni plan realizacji projektu*, zawierający założenia, cele, wybór dzieł i analizę dotychczasowego stanu w zakresie przekładów tych traktatów.

Celem bezpośrednim projektu *Biblioteka Staropolskiej Myśli Politycznej* jest przetłumaczenie i wydanie wybranych łacińskich traktatów politycznych powstałych w Rzeczypospolitej w XVII wieku. Realizacja powyższych celów ma posłużyć dalszym badaniom polsko-litewskiej myśli politycznej tego okresu, pozwoli na pełniejsze zrozumienie źródeł rodzimej kultury politycznej, jak również przyczyni się do popularyzacji dorobku doktrynalnego polskiego „Srebrnego wieku”. Zatem adresatami tego projektu są zarówno profesjonalni badacze doktryn politycznych, jak i szerokie spektrum czytelników stawiających sobie wymagania w zakresie należytego zrozumienia rodzimej kultury i tradycji politycznej.

Wskazane cele *Biblioteki Staropolskiej Myśli Politycznej*, w odniesieniu do myśli Andrzeja Maksymiliana Fredry, są zarazem w znacznej mierze celem omawianego osiągnięcia naukowego. Wychodzą one naprzeciw oczekiwaniu względem akademickiej analizy doktryn politycznych w Polsce, aby przedmiotem swym uczyniła również pełniejsze odkrywanie i wyjaśnienie ojczystej myśli politycznej, wraz z przywróceniem jej właściwego miejsca w dziejach cywilizacji europejskiej.

Biblioteka Staropolskiej Myśli Politycznej przewiduje przetłumaczenie i opracowanie edycji naukowej wybranych łacińskich traktatów, które na podstawie wyników wstępnych badań wskazywały na istotną doniosłość z punktu widzenia doktryn polityczno-prawnych. Program zakłada ścisłą współpracę tłumaczy i badaczy doktryn przy przygotowaniu przekładu, edycji i komentarza do poszczególnych prac. Program przewiduje przygotowanie 5 traktatów Andrzeja Maksymiliana Fredry, 2 - Kaspra Siemka, po jednym Jana Krzysztofa Hartknocha, Piotra Mieszkowskiego, Aarona Alexandra Olizarowskiego, Łukasza Opalińskiego i Jana Sachsa. Do dziś opublikowano 4 z nich, a 4 kolejne znajdują się na równych etapach tłumaczeń i opracowań.

W ramach przedstawionego projektu Biblioteka Staropolskiej Myśli Politycznej opracowałem edycje naukowe trzech traktatów Andrzeja Maksymiliana Fredry: „Scriptorum seu Togae et belli notationum fragmenta” (dalej *Scriptorum*), pierwszy tom „Militarium, seu Axiomatum belli ad harmoniam togae accommodatorum libri duo” (dalej *Militarium*), „Gestorum Populi Poloni sub Henrico Valesio, Polonorum postea vero Galliae Rege” (dalej *Gestorum*). Poczynilem również kwerendy archiwalne zakończone pomyślnym ustaleniem autorskich manuskryptów dwóch wydanych pośmiertnie dzieł Fredry *Vir Consilii* i drugiego tomu *Militarium*, które obecnie są tłumaczone i opracowywane w ramach Biblioteki Staropolskiej Myśli Politycznej.

Z racji skąpej literatury przedmiotu, w tym braku biografii Fredry i całościowej monografii jego myśli polityczno-prawnej, koniecznym stało się w ramach przedstawionych edycji przygotowanie rozbudowanych wstępów. W opracowaniach traktatów szczególny nacisk położyłem na ustalenie kontekstu oraz ich intelektualnych źródeł inspiracji. Znalazło to odzwierciedlenie w strukturze wstępów, które po krótkim zaprezentowaniu biogramu Andrzeja Maksymiliana, szczegółowo omawiają wydarzenia towarzyszące powstaniu każdego z dzieł wraz z ich wpływem na tematykę i proponowane przez autora rozwiązania polityczne i prawne. Na tym etapie analizuję również relacje pomiędzy poglądami wyrażanymi w opracowywanym traktacie a innymi znanymi wypowiedziami Fredry z tego okresu, wskazując na ewolucję bądź stałe elementy jego koncepcji. Zależności te uwidocznione są również w przypisach do poszczególnych traktatów. Obszernie odnoszę się do ustalonych w tekście traktatu Fredry źródeł inspiracji pochodzących od innych autorów. Wykonanie tego zadania wymagało przeprowadzenia na etapie opracowania tekstów nieraz dość żmudnych badań, ponieważ Fredro w przypadku *Scriptorum* i *Militarium* często nie podaje ani autorów ani dzieł cytowanych przez siebie wypowiedzi. Należy zaznaczyć, że dzięki dostępowi do zdigitalizowanych kopii starodruków z XVI i XVII wieku, poszukiwania te, choć nierzadko długotrwałe, pozwalają jednak na ustalenie lub uprawdopodobnienie większości przytoczonych przez Fredrę cytatów. Rezultaty poszczególnych kwerend widoczne są w przypisach do trzech wskazanych dzieł. Dzięki nim ustalono przykładowo istotny wpływ łacińskich „Esejów” Franciszka Bacona, czy przytaczanie przez Fredrę „Praw” Platona w ich mocno zniekształconym przekazie Antonia de Guevary.

Przeprowadzone analizy pozwoliły umiejscowić Fredrę na tle ówczesnego dyskursu doktrynalnego. Umożliwiły również wskazanie ideowych adwersarzy Andrzeja Maksymiliana, spośród których szczególnie istotny był Łukasz Opaliński. Jednocześnie

we wstępie do *Gestorum* poddałem analizie poglądy polityczno-prawne wyrażane na forach publicznych, w których aktywny udział brał młody Fredro – na sejmiku wiszeńskim w latach 1646-1651 oraz podczas sejmu elekcyjnego roku 1648. Pozwoliło to wskazać na zasadnicze oddziaływanie wyrażanych tam poglądów na późniejszą myśl Andrzeja Maksymiliana. Istotne znaczenie miało również odniesienie koncepcji Fredry do szerszej idei projektu edytorskiego jego długoletniego wydawcy – Oficyny Försterów. Należy również zwrócić uwagę, że badanie prac Fredry wymaga nie tylko analizy samego tekstu, lecz również umieszczonych w nich grafik o alegorycznym charakterze.

W przypadku *Gestorum* – traktatu opisującego dzieje Polski czasu wielkich bezkrólewí XVI wieku – osobną kwestią stanowiło ustalenie źródeł, na których mógł oprzeć się Fredro. Konfrontacja treści dokumentów przytoczonych przez Fredrę w *Gestorum* z ich tekstem źródłowym wykazała istotny stopień celowego ich zniekształcenia przez Andrzeja Maksymiliana. Pozwala to na postawienie hipotezy, że chciał on dzięki temu dokonać swoistej reinterpretacji momentu historycznego kluczowego dla formowania się ustroju Rzeczypospolitej.

Oprócz przedstawienia kontekstu historycznego i ideowego trzech wymienionych traktatów Fredry, każde z opracowań zawiera we wstępie rekonstrukcję poglądów polityczno-prawnych w nich wyrażonych. W każdej z tych rekonstrukcji poddano analizie podstawowe kategorie i wartości, którymi posługuje się Fredro w swych kolejnych pracach. Jednak układ ich przedstawia, sposób odczytania, różnią się między poszczególnymi traktatami, na co wpływa cel, struktura i treść poszczególnych dzieł.

Scriptorum stanowi zbiór kilkunastu pism o różnorodnej tematyce politycznej, moralnej i militarnej, z których jako element przewodni można jednak wskazać rady udzielone sprawującym władzę. Całościowego odczytania koncepcji Fredry zawartych w treści *Scriptorum* dokonałem poprzez opisanie kluczowych dla niego kategorii, wartości i zjawisk. Pierwszym z nich są pojęcia: obywatela, Rzeczypospolitej i władzy wraz z zachodzącymi pomiędzy nimi zależnościami. Następnie poddałem analizie zagadnienia: jedności, natury państwa oraz zadań, jakie Fredro stawiał przed władzą. To ostatnie wiąże on z uwagami dotyczącymi urzędników oraz zasad sprawnego działania, z którymi z kolei łączy się szersze zagadnienie cnoty. Istotna dla refleksji zawartej w *Scriptorum* jest również kwestia równości i wolności oraz ich wzajemnego powiązania. W dalszej kolejności poddałem analizie zagadnienie prawa i religii. Jako osobną kwestię, z racji wagi przypisanej jej przez Fredrę, potraktowałem upadek republiki. Całość rekonstrukcji

myśli Fredry zawartej w *Scriptorum* zamknąłem omówieniem zjawisk wojska, wojny i buntu. Rezultat dokonanej rekonstrukcji poszczególnych kategorii pozwala na osadzenie koncepcji zawartych w tym traktacie w ramach dyskursu republikańskiego Rzeczypospolitej wraz ze wskazaniem na ich tendencje ewolucyjne.

Militarium stanowi zaś starannie przemyślane kompozycyjnie dzieło zawierające wykład nowej doktryny wojskowości wraz z wieloaspektowym podejściem do kwestii potencjału, zwłaszcza potencjału ekonomicznego, państwa i jego ustroju. Jednocześnie w dodatkach do *Militarium* pojawiają się istotne rozważania doktrynalne dotyczące republiki i monarchii. Ta tematyka i struktura pracy skłoniła do podjęcia we wstępie rekonstrukcji poglądów autora w trzech obszarach: myśli politycznej, myśli ekonomicznej oraz dotyczącej polityki zagranicznej, prowadzenia wojen i wojska. W ramach pierwszego obszaru wyodrębniono zagadnienia dotyczące refleksję nad ludzkim działaniem, w tym sprawowaniem władzy oraz nad kwestią republiki. Ta ostatnia została opisana z punktu widzenia podstawowych wartości: jedności, wolności, podziału władzy, cnoty, jej przeciwieństwa - absolutyzmu, oraz związków z prawem, będącym istotnym elementem republikańskiego ładu. Myśl ekonomiczna została przedstawiona z punktu widzenia postrzegania przez Fredrę gospodarki i kluczowej w niej roli pracy ludzkiej, a przez to także liczby ludności. Osobno omówiono problem finansów publicznych. Rozważania z zakresu myśli ekonomicznej zamyka opis powiązania gospodarki z polityką, w tym relacji dobra wspólnego i sfery prywatnej, które zdaniem Fredry usprawiedliwiają szeroki zakres aktywności państwa w gospodarce. Powyższa analiza pozwala postawić tezę, że Fredro zamierzał realizować program zbliżony do zachodnioeuropejskiego merkantylizmu w oparciu o republikańskie rozwiązania ustrojowe.

Gestorum mające postać pracy historycznej stanowi jednak przede wszystkim traktat polityczny zawierający komentarz do ustroju Rzeczypospolitej, w tym do kluczowych dla niej Artykułów henrykowskich. Ponadto zawierają one rozważania dotyczące polityki zagranicznej i wojskowości. Rekonstrukcji poglądów Fredry zawartych w *Gestorum* dokonałem zatem w odniesieniu do dwóch zasadniczych obszarów: koncepcji politycznych i prawnych oraz polityki zagranicznej, wojny i wojska. W ramach pierwszego obszaru omówiłem Fredrowską koncepcję historii, narodu, Rzeczypospolitej i prawa. Szczególnie dużo miejsca poświęciłem kwestii Rzeczypospolitej analizowanej z punktu widzenia jej relacji do narodu, jedności, pokoju religijnego i konstrukcji ustrojowej. Konstrukcja ustrojowa została zaś ukazana poprzez: odniesienie do koncepcji natury Rzeczypospolitej, przedstawienie podziału władzy z omówieniem miejsca i zadań

poszczególnych jej organów, wskazanie znaczenia w konstrukcji Rzeczypospolitej wolności, równości i cnoty. Fredrowską refleksję nad prawem zrekonstruowałem w pięciu zagadnieniach: prawa narodów i prawa naturalnego, źródeł pochodzenia i obowiązywania prawa, wykładni i interpretacji prawa, zadań prawa, przestrzegania prawa. W ramach obszaru polityki zagranicznej, wojny i wojska zrekonstruowałem Fredrowską refleksję dotyczącą: suwerenności i autorytetu, dotrzymywania umów, kolonizacji wewnętrznej, geopolityki, wojny i wojska, w tym odrzucenia niesprawiedliwej wojny oraz koncepcji armia obywatelskiej. Przeprowadzone badania pozwoliły na uznanie *Gestorum* za rodzaj rozbudowanego komentarza konstytucyjnego, w którym Fredro opisał i zdefiniował kluczowy dla Rzeczypospolitej moment ustrojowy.

Opisany powyżej model tworzenia edycji traktatów Fredry został przyjęty przy opracowywaniu kolejnych pozycji w ramach *Biblioteki Staropolskiej Myśli Staropolskiej*.

Wyniki badań nad twórczością Andrzeja Maksymiliana Fredry poczynione podczas opracowywania jego traktatów prezentowałem w latach 2015-2018 na 11 konferencjach i wydarzeniach popularyzujących naukę.

Drugim etapem prezentowanych badań i zarazem finalną publikacją wchodzi w skład przedstawianego osiągnięcia naukowego jest monografia myśli polityczno-prawnej Andrzeja Maksymiliana Fredry¹. Powstała ona w oparciu o wyniki badań nad opracowaniami trzech omówionych powyżej traktatów, a także jako rezultat analizy dwóch kolejnych traktatów Fredry przygotowywanych do wydania w ramach *Biblioteki Staropolskiej Myśli Politycznej*. Wykorzystałem również pozostałe opublikowane prace Fredry, a także, w mniejszym stopniu, rękopisy znajdujące się z zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich oraz wstępne wyniki kwerendy w Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatów w Krakowie, uwzględniając przy tym prawdopodobne autorstwo Fredry w przypadku paru anonimowych prac. Odniosłem się także do interpretacji wypracowanych w literaturze przedmiotu.

Monografia rekonstruuje całość myśli polityczno-prawnej Fredry poprzez analizę konfrontacji pomiędzy republiką a monarchią, która to linia sporu stanowi, jak udowadniam, zasadniczą oś jego refleksji. Nie oznacza to jednak, że Andrzej Maksymilian na równi traktuje oba te zjawiska, co znajduje również swe odzwierciedlenie

¹ Marek Tracz-Tryniecki, „Republika versus monarchia. Myśl polityczna i prawna Andrzeja Maksymiliana Fredry”, 2019, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, stron 333.

w pracy. Bez wątpienia jego główny przedmiot zainteresowania stanowi Rzeczypospolita Obojga Narodów, a monarchię postrzega w kontekście narastającego w Europie Zachodniej absolutyzmu. Należy zaznaczyć, że chociaż literatura przedmiotu analizowała parokrotnie wybrane aspekty myśli Fredry, jak kwestię *liberum veto*, czy jego rozważania ekonomiczne, wychowawcze i militarne brak było dotąd całościowego ujęcia jego refleksji polityczno-prawnej. Wypełnienie tej luki stawia sobie za cel omawiana monografia.

Rozdział pierwszy przedstawia zwięzły biogram Fredry, koncentrując się przede wszystkim na powstawaniu jego kolejnych prac. Osobne miejsce poświęcono intelektualnym źródłom jego politycznych i prawnych koncepcji, dzieląc je na trzy grupy: poglądy, z jakimi stykał się w debacie publicznej na wczesnym etapie swej działalności politycznej; wpływ autorów, do których nawiązuje w swych pracach; własne doświadczenie wraz z oddziaływaniem niektórych z jego cech charakteru.

Drugi rozdział analizuje Fredrowską wizję natury ludzkiej, wskazując przy tym jak różnice pomiędzy republiką a monarchią znajdują swe odzwierciedlenie w naturalnych ludzkich skłonnościach. Przedstawiam w tym miejscu również relację pomiędzy Bogiem a fortuną obecną w refleksji Andrzeja Maksymiliana. Drugim tematem omawianym w rozdziale pierwszym są wypływające z założeń antropologicznych prakseologiczne rady Fredry, stanowiące zarazem rodzaj jego metodologii uniwersalnej. Połączona z tym, jest analiza jego koncepcji wiedzy, kładąca nacisk na rolę, jaką przypisywał historii.

Trzeci rozdział rekonstruuje Fredrowską koncepcję państwa poprzez przedstawienie jego definicji i typologii. Dla typologii tej, jak udowadniam, kluczowy jest podział na dwa główne typy państw – republikę i monarchię. Jednocześnie typologia państwa kładzie nacisk na ich aspekt materialny i formalny. Następnie analizuję Fredrowską koncepcję natury państwa, która oparta jest na odrzuceniu przez niego spekulacji intelektualnej.

Czwarty rozdział omawia koncepcję narodu w jego wielowymiarowym ujęciu. Nacisk położony został na naród polityczny, będący podmiotem w wewnętrznych i zagranicznych relacjach. Wskazuję na ścisły związek pomiędzy narodem politycznym a republiką, podczas gdy w monarchii naród polityczny nie może zaistnieć. Następnie omawiam złożone spojrzenie Fredry na naród polski i cechy polskości.

Piąty rozdział podnosi kwestię jedności. Zasada ta zostaje przedstawiona w wieloaspektowym, ujęciu, jako: indywidualna relacja względem innych, wyrażona w cnocie przyjaźni i chrześcijańskiej miłości bliźniego; jedność praw i instytucji; przyjęcie

wspólnych obyczajów; oraz jedność terytorialna. Poddaję również analizie, w jaki sposób Fredrowska wizja pracy wprowadza elementy solidaryzmu do akceptowanej wszak przez niego koncepcji społeczeństwa feudalnego. Różnica pomiędzy republiką a monarchią zostaje podkreślona w kwestii zgody, która w tej pierwszej zastępuje jedność woli władcy, którą odznacza się ta druga. Zaprezentowałem również Fredrowskie spojrzenie na instytucjonalny wymiar zgody w kontekście ustroju Rzeczypospolitej. Na zakończenie podnoszę zagadnienie wolności religijnej, traktowanej przez Fredrę, jako środek do utrzymania jedności.

W szóstym rozdziale omawiam Fredrowską wizję władzy. Na wstępie omawiam istotę oraz cel władzy. Następnie przechodzę do omówienia różnorodnych zadań, jakie Fredro stawia przed władzą. Przyjmując szeroki zakres jej działań, jest on przekonany, że zarówno monarchia jak i republika mogą je realizować. Niemniej jednak w przypadku tej drugiej Andrzej Maksymilian przewiduje, że zadania publiczne będą wypełniane przez różne rodzaje samorządnych wspólnot. Fredro obawia się przy tym, aby działalność władzy publicznej nie oduczyła ludzki troski o swe własne dobro. Zasadnicza różnica pomiędzy republiką a monarchią w zakresie władzy leży w uczestnictwie narodu w sprawowaniu rządów w państwie. Dla pierwszej z nich stanowi to kluczową zasadę, z której wynika instytucjonalny podział władzy, podczas gdy w drugiej zasada ta nie występuje w praktyce. Następnie omawiam różne aspekty podziału władzy w republice. Kolejnym poddanym analizie zagadnieniem jest sposób powoływania do sprawowania władzy, zwłaszcza najwyższej władzy w państwie. Ponownie podkreślono różnicę pomiędzy monarchią a republiką, ponieważ dla pierwszej właściwym sposobem objęcia władzy stanowi dziedziczenie a dla drugiej elekcja. Odmienność w pozycji króla w monarchii i republice podkreślono analizując Fredrowską koncepcję rektora, opisującą typ władzy odpowiedni dla republiki. Następnie przedstawiono jego wizję urzędników, w tym zwłaszcza senatorów. Przedstawiono również rady Fredy dotyczące sprawowania władzy. Na zakończenie rozdziału zaprezentowano zagrożenia związane z władzą, włączając w to kluczową kwestię niebezpieczeństwa przekształcenia republiki przez jej członka jedynowładczym w monarchię.

Rozdział siódmy omawia kwestię wolności. W myśli Fredry wartość ta jest powiązana z samą naturą republiki a sprzeczna z monarchią. Podałem analizie: istotę wolności; jej aspekt indywidualny i zbiorowy; postrzeganie jej, jako udział w rządach; wolność od przymusu i namiętności. Podkreślono, że Fredro postrzega źródło wolności w przywilejach, pomimo jego przeświadczenia, że potrzeba wolności stanowi naturalną

skłonność człowieka. Następnie szeroko omawiam zagrożenia dla wolności wraz ze środkami zapobiegawczymi. Istotna ich część polega na groźbie przekształcenia republiki w monarchię. Osobne miejsce poświęcono niebezpieczeństwu skolonizowania przez sąsiednie mocarstwa. W kontekście wspomnianych zagrożeń omówione zostały również relacje pomiędzy wolnością a stosunkiem do majątku. Następnie poddałem analizie wzajemną zależność pomiędzy wolnością a równością. Na zakończenie rozdziału przedstawiono Fredrowskie postrzeganie polskiej wolności, jako odmienności na tle ówczesnych sytuacji w Europie.

Ósmy rozdział poddaje analizie Fredrowską koncepcję cnoty. Jej istota pozostaje głęboko osadzona w klasycznej Arystotelesowskiej, stoickiej oraz chrześcijańskiej tradycji. Głównym przedmiotem zainteresowania uczyniłem cnoty publiczne/obywatelskie, które wedle Fredry potrzebne są do prawidłowego funkcjonowania republiki. Specjalną uwagę położyłem na znaczenie cnót militarnych obywateli. W refleksji Fredry łączą się one z różnymi rodzajami formacji militarnych odpowiednich bądź dla republiki, bądź dla monarchii. Następnie zostały omówione zewnętrzne okoliczności, które warunkują powstanie i kształtowanie cnót obywateli. Podniesiono także kwestię znaczenia wybitnych - odznaczających się cnotami - obywateli. Na końcu opisałem wizję upadku republiki, która w ujęciu Fredry jest przede wszystkim spowodowana załamaniem poziomu cnót obywatelskich. Upadek ten otwiera drzwi wprowadzeniu monarchii.

Dziewiąty rozdział poddaje analizie Fredrowską koncepcję prawa. W pierwszej kolejności przedstawiona zależność pomiędzy prawem pozytywnym a innymi systemami norm. Wzięto pod uwagę dwa z nich: prawo Boże wraz z naturalnym oraz obyczaje. W tym kontekście poruszono problem relacji pomiędzy państwem a Kościołem. Według Fredry niezależny status Kościoła w republice tworzy proceduralne gwarancje przestrzegania prawa naturalnego, która nie istnieje w monarchii. Następnie omawiam kwestię różnych źródeł pochodzenia i obowiązywania prawa: wskazując na różnice pomiędzy republiką a monarchią. Wedle Fredry dla pierwszej najbardziej charakterystyczne jest dawne prawo, podczas gdy dla drugiej jest nim prawo stanowione. Jednakże postrzega on prawo stanowione również, jako odpowiedni środek do wyrażenia woli narodu w republice. Z tego względu Fredro udziela rad dotyczących odpowiedniego prawodawstwa. Różnice pomiędzy monarchią a republiką leżą również w ich odmiennym stosunku do rządów prawa, które dla Fredry są ściśle powiązane z wolnością i odpowiednią formą rządu.

Ostatnimi omawianymi zagadnieniami są prawo karne i sądownictwo, w których akcentuję odmienność rozwiązań właściwych republice i monarchii.

W konkluzjach podsumowuję różnice pomiędzy republiką a monarchią, występujące w poszczególnych omawianych wyżej kategoriach. Podkreślam zwłaszcza antropologiczne korzenie przeciwieństwa obu ustrojów. Pozwala to na uznanie tego konfliktu ustrojowego za zasadniczą oś myśli polityczno-prawnej Fredry. Podnoszę specyficzny kontekst Rzeczypospolitej rzutujący na aksjologiczne wybory Fredry. Jednocześnie Fredrowski stosunek do republiki konfrontuję z najbardziej cenionymi przez niego wartościami – utrzymaniem narodowej niezależności oraz zgodności z prawem Bożym/naturalnym.

Zrekonstruowanie refleksji polityczno-prawnej Fredry pozwala na ukazanie jej oryginalności na gruncie myśli politycznej Rzeczypospolitej. W tym względzie charakteryzuje się ona: dużą wrażliwością na instytucjonalną stronę Rzeczypospolitej, wypływającą z doświadczenia funkcjonowania w dojrzałej konstrukcji ustrojowej; postrzeganiem podziału władzy, jako środka zabezpieczenia wolności; naciskiem na stworzenie republikańskich mechanizmów wykorzystania i rozbudowy potencjału państwa potrzebnego do rywalizacji w stosunkach zagranicznych; opracowaniem prakseologicznych zasad sprawnego działania nastawionych na skuteczną realizację zadań i efektywne rządzenie; mocnym akcentem położonym na pracę, jako podstawowe zagadnienie społeczno-gospodarcze.

Wyniki opisanych badań nad myślą Andrzeja Maksymiliana Fredry powinny posłużyć pracom zmierzającym do stworzenia syntezy polskiej myśli politycznej i prawnej wieku XVII wraz z ukazaniem jej związków z ruchem idei i kształtowaniem nowożytnych kategorii politycznych w Europie. Jednocześnie przeprowadzone badania służą zrozumieniu doktrynalnych podstaw polskiej tradycji polityczno-prawnej.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych.

W pierwszym okresie po otrzymaniu stopnia doktora kontynuowałem badania na **myślą polityczną i prawną Alexisa de Tocqueville**, której wcześniej poświęciłem rozprawę doktorską.

W 2008 r. w ukazał się w *Journal of Markets & Morality*² mój artykuł poświęcony koncepcji prawa naturalnego w myśli Tocqueville'a, stanowiący rozwinięcie jednego z tematów badawczych poruszanych w rozprawie doktorskiej. Na gruncie bogatej międzynarodowej literatury poświęconej Tocqueville'owi, rekonstrukcja jego pojmowania prawa naturalnego, wraz z wskazaniem jej znaczenia dla rozumienia zjawisk wolności i cnoty oraz krytyki socjalizmu stanowiło w momencie publikacji nowatorskie ujęcie tematu.

W roku 2009 opublikowałem monografię poświęconą całościowej rekonstrukcji myśli polityczno-prawnej Alexis de Tocqueville'a³, która stanowi zmodyfikowaną i rozszerzoną wersję rozprawy doktorskiej. Monografia analizuje myśl Tocqueville'a przez pryzmat występujących w niej podstawowych wartości i kategorii, co znajduje odzwierciedlenie w strukturze pracy podzielonej na rozdziały poświęcone: pierwszy – zwięzłej biografii Tocqueville'a, drugi – podstawowym wartościom w jego myśli: godności, wolności i cnotie, trzeci – zjawisku demokracji, czwarty – zjawisku rewolucji, piąty – refleksji nad prawem. W podsumowaniu analizuję przede wszystkim kontrowersje dotyczące jego przynależności do liberalizmu, konserwatyzmu, republikanizmu oraz związków z katolicką nauką społeczną. W polskiej literaturze przedmiotu była to pierwsza praca poświęcona pełnemu odczytaniu myśli polityczno-prawnej Tocqueville'a.

W 2010 r. opublikowałem tekst poświęcony pojmowaniu przez Tocqueville'a kryzysu ekonomicznego⁴. Przedstawiam w nim jego stosunek do ekonomii oraz analizuję omawiane zjawisko kryzysu ekonomicznego, traktowanego przez Tocqueville'a, jako zagadnienie zarówno ekonomiczne, polityczne, jak i społeczne. Następnie przedstawiam proponowane przez niego środki zaradcze. Praca ta stanowi uzupełnienie poprzednich badań nad Tocqueville'em. Stała się ona również podstawą wygłoszonego przeze mnie referatu na konferencji: „*Normalność i kryzys - Jedność czy różnorodność*”, która odbyła się w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie w 2010 r..

² Marek Tracz-Tryniecki, 2008, „Natural Law in Tocqueville's Thought”, *Journal of Markets & Morality* 11 (1), strony 27-40.

³ Marek Tracz-Tryniecki, 2009, „Myśl polityczna i prawna Alexis de Tocqueville”, Księgarnia Akademicka, stron 440.

⁴ Marek Tracz-Tryniecki, 2010, „Tocqueville o kryzysie”, w: „*Normalność i kryzys. Jedność czy różnorodność. Refleksje filozoficzno-prawne i ekonomiczno-społeczne w ujęciu aksjologicznych*” red. Jerzy Oniszczyk, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, tom 1, strony 85-111.

W 2012 roku opublikowałem w *Journal of Markets & Morality* angielską, zmodyfikowaną wersję artykułu o kryzysie⁵. Wobec obecności w anglojęzycznej literaturze zagadnień poświęconych myśli ekonomicznej Tocqueville, wyeksponowałem w artykule przede wszystkim proponowane przez niego środki zaradcze wobec kryzysu, stanowiące zagadnienie dotychczas stosunkowo słabo zbadane.

W 2010 r. opublikowałem w *Przeglądzie Politycznym* artykuł stanowiący analizę aktywności i poglądów Tocqueville'a na kwestię francuskiej kolonizacji Algierii⁶. Tekst ten wpisywał się w szerszą dyskusję poświęconą kwestii stosunku Tocqueville'a do kolonizacji, która miała miejsce na łamach *Przeglądu Politycznego* w latach 2006-2013 (nr 75 z 2006, nr 103/104 z 2010, nr 108 z 2011 i nr 119 z 2013).

Dalsze badania nad kwestią algierską doprowadziły do postawienia tezy o istnieniu w myśli polityczno-prawnej Tocqueville'a konfliktu między godnością a wielkością. W tekście z 2014 r. poświęconym temu problemowi: „Human Dignity versus Greatness: Tocqueville's Dilemma”⁷ rekonstruuje oba pojęcia wraz z ich wzajemną relacją oraz analizuje dwa studia przypadku: stosunek Tocqueville'a do rewolucji francuskiej i Napoleona oraz do kolonizacji Algierii.

W ramach prowadzonych prac nad myślą Tocqueville'a prowadziłem ożywioną korespondencję z zagranicznymi badaczami przedmiotu. Kontakty te zaowocowały w postaci prowadzonego w Centrum Myśli Polityczno-Prawnej im. Alexisa de Tocqueville'a projektu badawczego *Tocquevillian lectures* - cyklu seminariów poświęconych współczesnej recepcji myśli Alexisa de Tocqueville'a. Celem projektu było poddanie wszystkich podstawowych kategorii myśli Tocqueville'a weryfikacji w zakresie ich aktualnej zdolności opisu i zrozumienia zjawisk politycznych, zwłaszcza w europejskim kontekście. Efektem projektu była wydana w 2014 r. praca zbiorowa złożona z tekstów większości uczestników projektu: „Tocquevillian Ideas: Contemporary European

⁵ Marek Tracz-Tryniecki, 2012, „Tocqueville on Crisis”, *Journal of Markets & Morality* 15 (1), strony 65-88.

⁶ Marek Tracz-Tryniecki, 2010, „Tocqueville i kwestia algierska”, *Przegląd Polityczny*, 103/104, strony 195-203.

⁷ Marek Tracz-Tryniecki, 2014, „Human Dignity versus Greatness: Tocqueville's Dilemma”, w: „Tocquevillian Ideas: Contemporary European Perspectives”, ed. Zbigniew Rau i Marek Tracz-Tryniecki, University Press of America, strony 111-134.

Perspectives”⁸. Wraz z prof. dr hab. Zbigniewem Rauem byłem współredaktorem tej publikacji, prowadząc związane z tym prace edytorskie.

Przygotowując wymienioną wyżej pracę przeprowadziłem badania dotyczące Tocqueville’owskiej wizji Europy. Wskazałem na znaczenie kwestii stosunku państw europejskich do absolutyzmu oraz problemu wewnętrznego kolonializmu, który rekonstruowałem przede wszystkim w oparciu o pisma o Irlandii przygotowane przez Tocqueville i jego przyjaciela Gustawa de Beaumont’a. Wyniki tych badań zostały zawarte w obszernym wstępie napisanym wraz prof. dr hab. Zbigniewem Rauem⁹.

Pracą tą zamknąłem zarazem swe badania nad myślą Tocqueville’a. Ich celem było: przedstawienie możliwie całościowego ujęcia jego refleksji na gruncie nauki polskiej, zaprezentowanie własnych oryginalnych interpretacji jego koncepcji w dyskursie międzynarodowym oraz przygotowanie metodologiczne do podjęcia badań nad polską myślą polityczną XVII wieku, w tym w pierwszej kolejności nad myślą Andrzeja Maksymiliana Fredry. Należy bowiem zaznaczyć, że literatura poświęcona Tocqueville’owi oraz edycje i przekłady, przede wszystkim anglojęzyczne, jego prac stanowią znakomity warsztat i wzór do podjęcia badań nad myślą pisarza politycznego, będącego zarazem aktywnym mężem stanu.

Wiedzę zdobytą podczas badań nad myślą Tocqueville’a wykorzystywałem również na 2 konferencjach w 2010 i 2013 r. oraz podczas recenzowania tekstów mu poświęconych, w tym na prośbę czasopisma *Ethical Perspectives* (znajdującego się obecnie na liście ERIH PLUS).

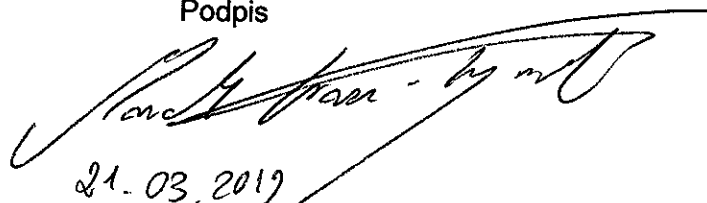
W roku 2014 brałem udział w przygotowaniu oraz uczestniczyłem w międzynarodowej konferencji **“Magna Carta. Our Common Heritage of Freedom. Central & East European Perspectives”** zorganizowanej przez Centrum Myśli Polityczno-Prawnej Alexa de Tocqueville’a i Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Konferencja była poświęcona dziedzictwu wolności Europy Środkowo-Wschodniej w kontekście osiemsetletniej rocznicy wydania Magna Carta. Przedstawiono na niej kształtowanie się przywilejów stanowych i republikańskich form ustrojowych na Węgrzech, Litwie, w Czech i

⁸ Zbigniew Rau, Marek Tracz-Tryniecki red., 2014, “Tocquevillian Ideas: Contemporary European Perspectives”, University Press of America, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, stron 169.

⁹ Marek Tracz-Tryniecki i Zbigniew Rau, 2014, “Tocqueville and Europe: What Can We Learn from Him about the Past, the Present and the Future of the Old Continent?” w: “Tocquevillian Ideas: Contemporary European Perspectives”, ed. Zbigniew Rau i Marek Tracz-Tryniecki, University Press of America, strony 1-26.

Polsce wraz z ich wpływem na tożsamość konstytucyjną wymienionych krajów. Efektem konferencji była opublikowana w 2016 r. przez wydawnictwo Routledge praca zbiorowa¹⁰, której byłem jednym ze współredaktorów. W ramach wskazanej publikacji współprzygotowałem rozdział wprowadzający: „Why do we Central Europeans celebrate the anniversary of Magna Carta? Introductory remarks”¹¹, w którym m.in. wykorzystano wcześniejsze ustalenia dotyczące Tocqueville’owskiej wizji Europy. Wyniki badań poczynionych podczas prac nad publikacją Magna Carta, przedstawiałem wraz z prof. dr hab. Zbigniewem Rauem na 2 konferencjach i 1 wydarzeniu popularyzującym naukę w latach 2015-2018.

Podpis

21.03.2019

¹⁰ Zbigniew Rau, Marek Tracz-Tryniecki, Przemysław Żurawski vel Grajewski red., 2016, „Magna Carta. A Central European perspective of our common heritage of freedom”, Routledge, London and New York, stron 233.

¹¹ Zbigniew Rau, Marek Tracz-Tryniecki, Przemysław Żurawski vel Grajewski, 2016, „Why do we Central Europeans celebrate the anniversary of Magna Carta? Introductory remarks”, w: „Magna Carta. A Central European perspective of our common heritage of freedom”, Routledge, strony 1-36.

